

Întâlniri cu Ligeti

Rezumat

Întâlniri cu Ligeti

Am avut mai multe întâlniri „directe” cu Ligeti, pe care l-am cunoscut și revăzut la Festivalul de la Darmstadt, în jurul anilor '70, dar și la un master class la Aix-en-Provence, în 1978.

Întâlnirile „indirecte” au fost numeroase, fie că am ascultat și analizat majoritatea creațiilor sale, multe dintre ele în cadrul cursului de compoziție la Academia de Muzică „Gh. Dima” din Cluj, fie ca interpret al muzicii sale, cu lucrări programate de Ansamblul „Ars Nova”, sau de Orchestra de cameră a Filarmonicii din Cluj, unde am dirijat repetițiile lucrării „Ramifications” pentru Bienala din Zagreb 1971.

Câteva dintre aceste activități au avut ecou în cele două scrisori primite de la Ligeti. Un ecou la fel de important a fost scrisoarea de mulțumire pe care i-a trimis-o compozitoarei Dora Cojocaru, a cărei teză de doctorat consacrată creației sale, realizată sub îndrumarea mea, a avut parte de aprecierile sale mai mult decât elogioase.

După cursurile de măiestrie cu Olivier Messaien și întâlnirile cu Iannis Xenakis, contactul cu omul și creatorul Ligeti au avut un impact puternic în activitatea mea creatoare.

Cuvinte-cheie: Ligeti, creație componistică, muzica contemporană, Bienala din Zagreb, relații interculturale.

Summary

Meetings with Ligeti

I had several „direct” meetings with Ligeti, whom I have known and met at the Festival of Darmstadt, around the 70s, and at a master class in Aix-en-Provence in 1978.

The „indirect” meetings were numerous, whether I listened to and analysed most of his works, many of them in the course of composition at the Music Academy „Gh. Dima” from Cluj, or as an interpreter of his music, with works scheduled by „Ars Nova” Ensemble or the Chamber Orchestra of the Cluj Philharmonic, where I conducted the rehearsals of the work „Ramifications” for Zagreb Biennale in 1971.

Some of these activities had as echo the two letters received from Ligeti. Another equally important echo was the letter of thanks that he sent to the composer Dora Cojocaru, whose doctoral thesis was devoted to his creation, made under my guidance, and which has had more than his laudatory assessments.

After the master classes with Olivier Messaien and the meetings with Iannis Xenakis, my contact with Ligeti, the creator and the man, had a strong impact in my creative work.

Key words: Ligeti, composing creation, contemporary music, Zagreb Biennale, intercultural relations.

Am avut mai multe întâlniri „directe” cu Ligeti, pe care l-am cunoscut și revăzut la Festivalul din Darmstadt, în jurul anilor '70, dar și la un master class la Aix-en-Provence în 1978.

Am apreciat spiritul liber de orice constrângeri componistice, sublinierea caracterului intuitiv al muzicii sale (spre deosebire de eclectismul serial al școlii de la Darmstadt), parantezele uneori surprinzătoare, din alte domenii și nu în ultimul rând, vivacitatea și umorul său scăpăător. Câtă deosebire față de analizele emfaticе și deseori plictisitoare ale lui Stockhausen, un „guru” local cu o siluetă și ple-

te ale unui Siegfried muzical... Am avut nu puține contacte personale cu el la Darmstadt, era interesat de România și de Cluj. Discuțiile de la Faust keller din Franckfurt, sau cele de la hotelul său, unde i-am arătat și câteva partituri, mi-au revelat spiritul său enciclopedic, orizontul său cultural.

Am asistat, tot la Darmstadt, la interviul pe care i l-a dat colegului meu Nicolae Brânduș, în limba română, interviu care a apărut în revista „Muzica”. Tot în „Muzica” avea să apară după mai mulți ani și dialogul său cu Ștefan Niculescu, a cărui creație o aprecia în mod deosebit.

Vorbea cu ușurință principalele limbi de circulație, adică engleza, franceza și germana, dar și suedeza, limba țării sale de adopție timp de vreo zece ani dar și italiana, apoi maghiara și româna.

Îmi amintesc de o mică glumă, legată de titlul uneia din lucrările sale: l-am întrebat, dacă după *Lontano* va scrie și *Vicino*. Mi-a răspuns: nu *Vicino*, ci *Prossimo*.

La Aix-en-Provence am avut ocazia timp de două săptămâni să asist la analizele sale, ce abordau deseori o deschidere estetică sau dezvăluirea unor surse literare, precum și la multe concerte din creația sa.

Îmi amintesc, de pildă, cum sublinia sonoritatea insolită a limbii române, datorită prezenței diftongilor, pomenind, spre exemplu, cu referire la mine, diftongii din cuvântul *Steaua*.

Tot la Darmstadt, la cursul de dirijat al lui Michel Tabachnik, am avut ocazia să dirijez prima parte a concertului pentru violoncel de Ligeti, solist fiind Siegfried Palm, un reputat interpret al muzicii contemporane.

De altfel, prezența lui Ligeti și Xenakis la Darmstadt, ambii originari din România, a adus o notă distinctă mult deosebită față de spiritul școlii lui Stockhausen. Inutil să mai subliniez de partea cui se regăseau afinitățile mele.

Întâlnirile „indirecte” au fost numeroase, fie că am ascultat și analizat majoritatea creațiilor sale, multe din ele în cadrul cursului de compoziție la Academia „Gheorghe Dima” din Cluj, fie ca interpret al muzicii sale, cu lucrări programate de Ansamblul „Ars Nova”, sau de Orchestra de cameră a Filarmonicii din Cluj, unde am dirijat repetițiile lucrării „Ramifications” pentru Bienala din Zagreb 1971.

Câteva dintre aceste activități au avut ecou în cele două scrisori primite de la Ligeti.

În prima scrisoare, datată Viena, 12 februarie 1971, scrie, în limba română: „Vă mulțumesc pentru scrisoarea D-voastră, și mulțumesc pentru prezentarea piesei „Continuum”. Vă rog, spuneți asta clavicinistului”. Era vorba de mai multe concerte ale formației „Ars Nova” în care pianista Ninuca Oșanu, convertită în clavicinistă, a interpretat „Continuum”, în țară și în străinătate.

În pregătirea concertului Orchestrei de cameră a Filarmonicii din Cluj, Ligeti era preocupat de primirea partiturii *Ramifications*, de la Editura Schott.

El mai scrie: „Mă bucur dacă cânti ceva de mine.

Spune D-lui Cristescu (care urma să dirijeze lucrarea) legjobb üdvözletket (în maghiară, în original: cele mai bune urări).

Darmstadt nu este (în) 1971, numai (în) 72, după un an pauză.

Poate ne vedem în 71 ? sau 72 în Darmstadt ?

Aveți compoziții mai noi ?

Cu salutări(le) cele mai distinse și amicale,
Ligeti György”

A doua scrisoare, datată Beceș, june 27, se referă la lucrarea „Ramifications”, interpretată cu succes de Filarmonica din Cluj, dirijată de Mircea Cristescu la Bienala de la Zagreb 1971. Întrucât dirijorul era foarte ocupat, m-a solicitat să asigur repetițiile întregului concert, compus numai din prime audiții dificile, printre care și lucrarea mea „Racorduri”. Ligeti îmi scria (de astă dată în limba maghiară): „Vă rog să nu vă supărați că răspund așa de târziu amabilei D-voastră scrisori (a trebuit să lucrez mult, de asta n-am ajuns nici la Zagreb).

Între timp, concertul de la Zagreb a avut loc, despre el nu am știri, dar sper că a reușit cu bine.

Aș fi ascultat bucuros „Racordurile”, poate va mai apărea o oportunitate.

Mulțumesc mult că ați cântat lucrarea mea!

Sper să ne mai întâlnim, până atunci salutări cu drag,

Ligeti György”

Un ecou la fel de important a fost scrisoarea de mulțumire pe care i-a trimis-o compozitoarei Dora Cojocar, a cărei teză de doctorat consacrată creației sale, realizată sub îndrumarea mea, a avut parte de aprecierile sale mai mult decât elogioase. Iată, în întregime această scrisoare (în limba română):

Antet: György Ligeti

Mövenstraße 3

D-22301 Hamburg

„Dragă Doamnă Cojocar,

Lucrarea D-voastră despre muzica mea mi-a plăcut foarte mult. Nu există nici un text așa de concentrat despre principiile mele de compoziție. Sunt adânc impresionat de cunoașterea D-tale a gândirii mele în muzică – că ați văzut trăsăturile mai semnificative. Mă simt foarte bucuros citind ce-ați scris.

Foarte puțin(i) muzicologi au o înțelegere asemănătoare. În cazul dacă veniți odată la Hamburg (sau la părțile atât de nordice ale continentului), aș fi bucuros de-a vă întâlni. Sau la oarecare prilej care se produce din șansă la un alt loc în Europa (am citit că sunteți câteodată la Colonia).

Acceptați, vă rog, toată admirația mea – din inimă,

György Ligeti”

În fine, o ultimă scrisoare se referă la primirea, ca Membru de Onoare, la Academia Română.

Împreună cu colegul și prietenul meu Ștefan Niculescu, am făcut propunerea, aprobată de plenul Academiei în 1997.

Iată scrisoarea, adresată lui Mihnea Gheorghiu:

Antet: György Ligeti
% Louise Duchesneau
Beim Schlump 27, Haus 3
D-20144 Hamburg

D-lui Mihnea Gheorghiu
Președinte, Academia Română București (aici e o mică eroare, Mihnea Gheorghiu era Președintele Secției de Artă).

„Stimate D-le Gheorghiu,
Scrisoarea D-voastră nu e numai o mare plăcere pentru mine, (ci) și o mare onoare.

Însemnează pentru mine ceva, ce e mult mai important, că oamenii *cumsecade* țin la o solidaritate reciprocă, care durează în sufletele tuturor, după 57 de ani de teroare și opresiune. Vă mulțumesc din toată inima mea ,

György Ligeti”

Iată doar câteva crâmpie ale unei relații îndelungate cu acest mare creator.

Activitatea sa de cercetător al folclorului românesc sau „dimensiunea românească” a unor lucrări cum sunt *Concertul Românesc* pentru orchestră, sau piesa pentru pian *Columna infinită*, omagiu adus lui Brâncuși, și multe altele, ar putea fi, desigur, subiecte incitante ale altor comunicări.

După cursurile de măiestrie cu Olivier Messiaen și întâlnirile cu Iannis Xenakis, contactul cu omul și creatorul Ligeti au avut un impact puternic în activitatea mea creatoare.

Vina, 71, 12. febr.

Stimate D-le Tăram,
Vă mulțumesc pentru scrisoarea D-stre. Și mulțumesc pentru prezentarea piesei „Continuum”. Vă rog, sunați asta clavicemistului.

Ați primit „Kamufliert” de la Schott?
„Kamufliert” = piesă există, e foarte grea. În acest moment nu există decât o fotocopie a partiturii — însă partitura publicată va ieși în câteva luni la Schott. Dacă vreți să cânti piesa înainte ca partitura să iasă, vă rog, sunați la Schott, lui

Klaus Schöll, el poate să ținete o partitură pronfonică fotocopiată. (Știu vorba în această privință cu Schöll, dar el face ceva numai dacă îi scrieți și dăruceți).

Vocile de orchestră pentru „Kamufliert” există deja.

Mă bucur, dacă cânti ceva de mine. Spune D-lei Cristescu legiște adwölfleket.

Darmstadt în 1971, numai 72, ^{după} în an parțiu. Poate se vedea în 71? Sau 72 în Darmstadt?
Aveți ~~un~~ compozitii mai noi?
Cu salutări cele mai distins, și amicale,
Ligeti György

Beia, 7. iunie 27.

Kedves Tóram Úr,
 kérem, ne hanyagolját, hogy Béni
 kérsen valamilyen kedves lealok
 (hogy lehet kell dolgozom - e'gy
 szót fájóvala se juttat el).
 Kérem min megolt a fájóvala
 kérem - kérem róla úcs, de
 igen remény remétem, hogy jót
 sikerül. Szivesen halgattam
 róla a "Raccords" - It is
 - jolán leg rá még alha-
 lom.
 Nagyon köszönöm, hogy a danc-
 sment jászóval!
 Remélem, félélyguk mellet,
 addig is szeretettel üdvözlöm,
 György Ligeti

György Ligeti
 Mövnerstraße 3
 D-2201 Hamburg

PS. Ned, că așteți câteva discuri de mine
 - dar nu sunt sigur că scriu despre Pleșcu
 Vi trimiteți aici - simon - ve. c.d.
 Hamburg 7 Dec. 77.

Bongă Doamna Cojocaru,
 Lucrarea D-voastră despre muzica
 mea m-a plăcut foarte mult.
 Nu există încă un text așa de con-
 centrat despre principiile ^{voastre} velle com-
 pozitive. Sunt adânc impresionat
 de cunoșterea D-voastră a gândirii
 mele în muzică - în ați vădit
 trăsăturile mai semnificative. Nu
 sînt foarte lucruri, citind ce-ați
 scris scris. Foarte puțin muzicologi
 au o înțelegere asemănătoare.
 În cazul dăci v-ați odătu
 în Hamburg (sau la partit stăte de
 nordie al continental) ar fi bucuros
 să de-a vă întâlni. Sau la oarecare
 priet care nu produce din gura la
 un alt loc în Europa. (Că, în
 citit, în sunteți căteodată la Colonia)
 Acceptați, vă rog, foarte admirativ
 mea - din inimă, György Ligeti.

19/03/1997 16:21 +49-48-447231 GYÖRGY LIGETI S. 01

György Ligeti
 c/o Dr. Ludw. Duchensau
 Beim Schürke 27, Haus 3
 D - 20144 Hamburg
 Telefon (040) 44 68 94
 Telefax (040) 44 72 31

Hamburg 19.3.97

D-ului Mihnea Gheorghiu
 Președinte, Academia Română
 București

Stimate D-le Gheorghiu,
 Scrisoarea D-voastră nu e
 numai o mare plăcere pentru
 mine, și o mare onoare.
 Încercușă pentru mine ceva,
 ce e mult mai important.
 Că oamenii omsecade
 tin la o solidaritate
 reciprocă, care durează
 în suferințele tuturor, după
 57 de ani de teroare
 și opresiune. Vă mulțumesc
 din toată inima mea
 György Ligeti

19-03-97 17:22 RECEIVED FROM: 449 48 447231 S. 01